

Af Ole Bakkestrøm, BA pæd.

En pædagogisk artikel om resonans, tab af virkning og systemisk afmagt

Et menneske bliver ikke kun mødt gennem ord. Man bliver også mødt gennem opmærksomhed, timing, lydhørhed, svar, handling og virkning.

Når et menneske henvender sig til et andet menneske, til en fagperson eller til en myndighed, sker der derfor mere end en udveksling af information. Der opstår et møde, hvor begge parter kommer med erfaringer, forståelser, behov, ansvar og perspektiver.

Artiklen er en selvstændig pædagogisk bearbejdning af Naturnær Menneskelig Udviklingsteori (NMU), udviklet af psykolog Ronnie Kristensen. Den bygger på NMU's begreber om resonans, virke, virkning og systemisk afmagt, mens modellen for tab af virkning er udviklet som en formidlingsmæssig konkretisering af forbindelsen mellem disse begreber.

Målet er ikke at gøre teksten klinisk eller juridisk. Målet er at forklare en menneskelig erfaring: forskellen mellem at blive hørt og faktisk at få virkning.

Sådan skal figurerne læses

Figurerne i artiklen er pædagogiske forklaringsmodeller. De viser, hvordan tab af virkning kan opleves og udvikle sig i kontakt mellem mennesker og systemer. Figurerne er ikke beviser for, at en konkret myndighed har handlet ulovligt, bevidst manipuleret eller haft fælles hensigt med andre myndigheder. Hvis modellen bruges på en konkret sag, skal sagen altid vurderes ud fra dokumentation, kontekst og selvstændig analyse.

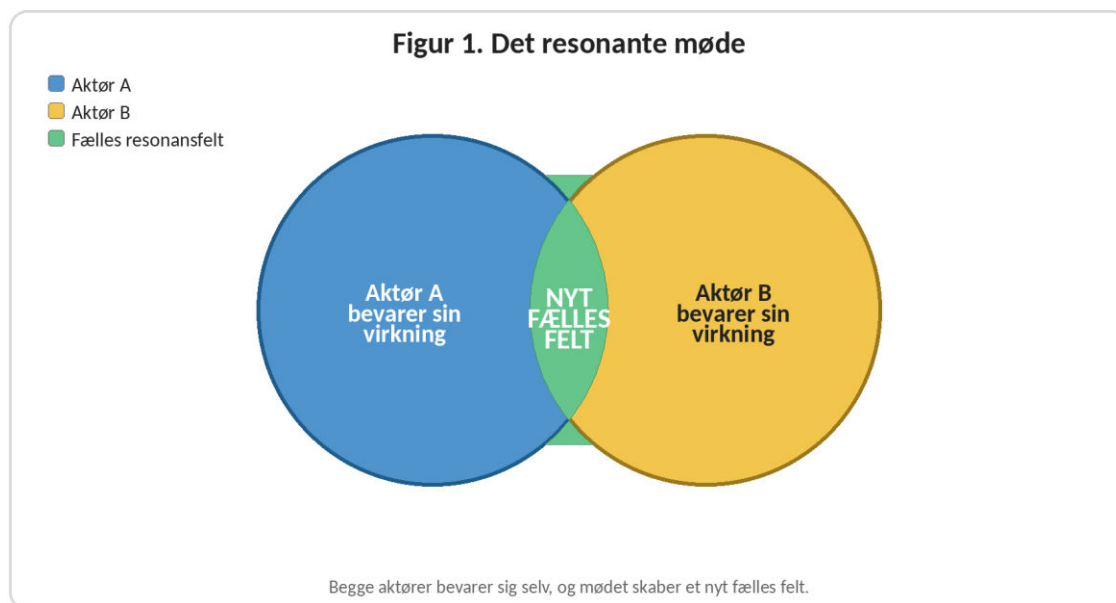

1. Det resonante møde mellem to selvstændige aktører

I et resonant møde bevarer begge aktører sig selv, men de mødes i et fælles felt, hvor noget kan ændre sig. Det betyder ikke, at parterne nødvendigvis er enige. Det betyder, at det, den ene bringer ind i mødet, faktisk kan få betydning for den anden.

I myndighedskontakt er der næsten altid et asymmetrisk magtforhold. Derfor handler resonans ikke om lige magt. Det handler om, at mødet stadig kan være levende, undersøgende og åbent for korrektion.

Et resonant møde er et møde, hvor relevante oplysninger, erfaringer og fortolkninger bliver taget ind og kan ændre forståelsen af sagen eller situationen. Det kan også føre til en klarere og bedre begrundet uenighed.

Figur 1. Det resonante møde mellem to selvstændige aktører. Begge aktører bevarer sig selv, mens mødet skaber et nyt fælles felt.

Når resonansen virker, kan der opstå noget tredje. Det kan være en ny forståelse, en bedre løsning, en mere præcis beskrivelse af situationen eller en beslutning, der faktisk tager højde for de oplysninger, der er fremlagt.

Det er dette, mennesker ofte mærker som et godt møde: Jeg blev ikke bare lyttet til. Det jeg sagde, gjorde en forskel. Der blev justeret undervejs. Noget flyttede sig.

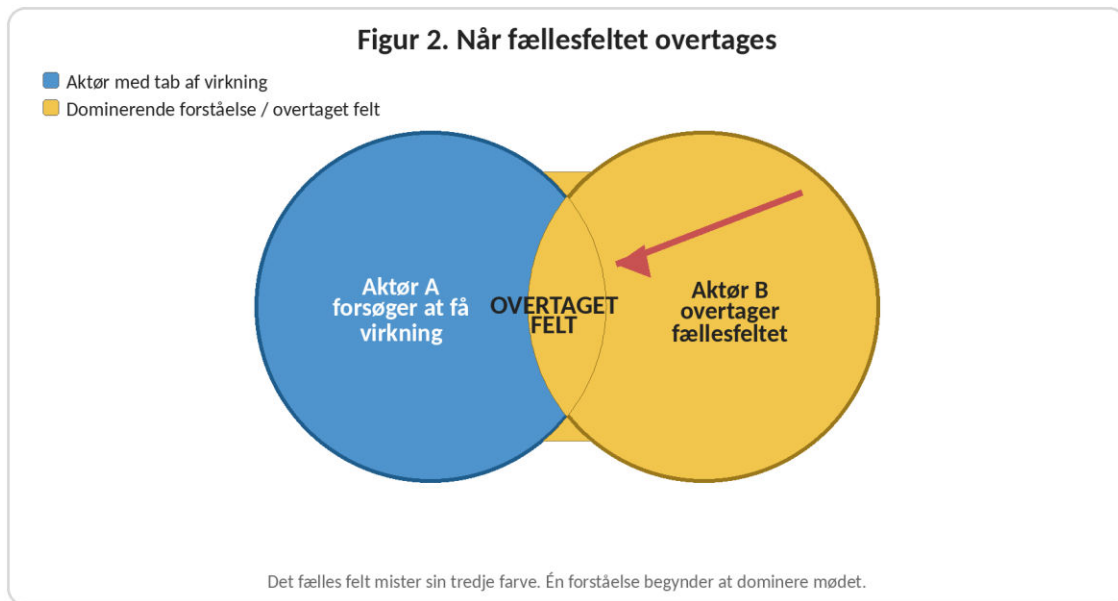
2. Når kontakten ikke får virkning

Tab af virkning opstår, når det fælles felt ikke længere fungerer som et fælles felt. Personen er stadig til stede. Personen taler, forklarer, dokumenterer og forsøger at korrigere. Men det ændrer ikke noget.

Det er ikke det samme som almindelig uenighed. Det er heller ikke det samme som at få et afslag. En borger kan godt få afslag og stadig have haft virkning, hvis myndigheden har forstået oplysningerne, prøvet indsigelserne og tydeligt forklaret, hvorfor udfaldet alligevel bliver et afslag.

Omvendt kan en borger få delvist medhold og stadig opleve tab af virkning, hvis beslutningen træffes uden reel forståelse, uden synlige spor af borgerens oplysninger og uden egentlig bevægelse i sagens grundlag.

Virkning måles derfor ikke kun på udfaldet. Virkning handler om, hvorvidt det, mennesket bringer ind i mødet, bliver reelt undersøgt og kan sætte synlige spor.

Figur 2. Tab af virkning i det fælles felt. Det fælles resonansfelt mister sin tredje farve og bliver præget af den ene parts forståelse.

For den, der mister virkning, kan det føles dybt belastende. Man gør sig umage. Man forklarer sig igen. Man sender dokumentation. Man forsøger at skabe kontakt. Men erfaringen bliver, at udtrykket ikke får konsekvens.

Det er her, afmagten begynder: ikke fordi mennesket ikke kan handle, men fordi handlingen ikke længere flytter noget.

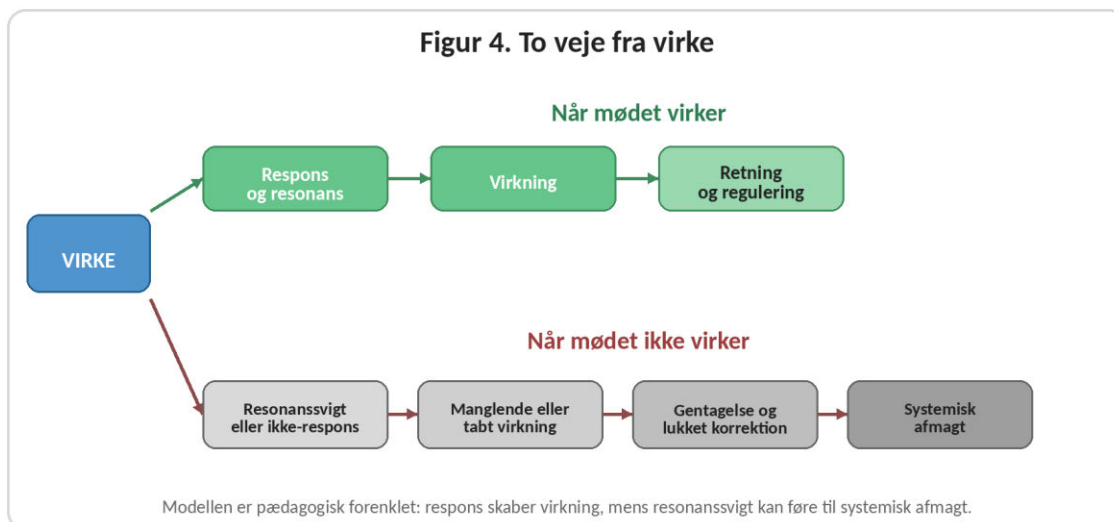
3. To veje fra virke

I en enkel pædagogisk form kan bevægelsen beskrives som: virke, resonans, virkning, tab af virkning og systemisk afmagt. Men i praksis er bevægelsen ikke altid lineær.

Når mødet virker, går menneskets virke gennem respons og resonans. Det skaber virkning, som igen kan give retning, ro og bedre regulering.

Når mødet ikke virker, kan menneskets virke mødes af resonanssvigt eller ikke-respons. Så opstår der manglende eller tabt virkning. Hvis dette gentages, og fejlkorrektion lykkes, kan systemisk afmagt udvikle sig.

Det er også vigtigt at skelne mellem manglende virkning og tab af virkning. Manglende virkning kan opstå, når mennesket aldrig reelt får adgang til at påvirke feltet. Tab af virkning opstår, når en tidligere eller forventelig mulighed for påvirkning gradvist forsvinder.

Figur 3. To veje fra virke. Respons og resonans kan skabe virkning, mens resonanssvigt eller ikke-respons kan føre til manglende eller tabt virkning.

4. Rytm, krop og hverdag

I Naturnær Menneskelig Udviklingsteori handler resonans ikke kun om ord. Det handler også om rytme, krop, forudsigelighed og hverdagsliv.

Når et menneske rækker ud, forventer mennesket et svar. Ikke nødvendigvis et positivt svar, men et svar, der afslutter, afklarer eller bevæger kontakten videre.

Når henvendelser igen og igen ikke afsluttes gennem svar, afklaring eller synlig vurdering, kan mennesket blive fastholdt i venten. Det kan mærkes som uro, udmattelse, tvivl og tab af retning.

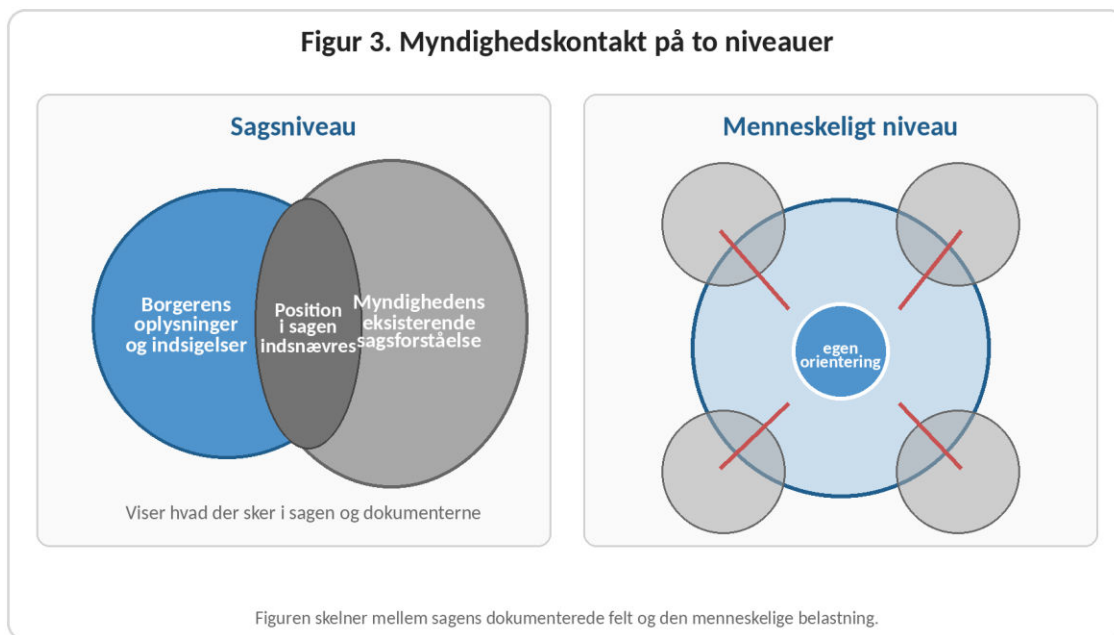
På den måde bliver tab af virkning ikke kun noget, der sker i en sag. Det kan også mærkes i kroppen og hverdagen.

5. Når myndighedens sagsforståelse overtager feltet

Når tab af virkning opstår i mødet med en myndighed, bliver problemet særligt alvorligt. En myndighed har ikke bare et perspektiv. Den har også journaliseringsmagt, afgørelsesmagt og mulighed for at fastholde en bestemt forståelse i sagsakter, notater, vurderinger og afgørelser.

Derfor bør man skelne mellem flere niveauer. På det relationelle niveau handler det om mødet mellem borger og myndighed. På sagsniveau handler det om, hvilke oplysninger der får plads i dokumenterne og beslutningsgrundlaget. På systemniveau handler det om, hvordan tidligere vurderinger kan gentages. På det menneskelige niveau handler det om, hvordan processen mærkes i kroppen og hverdagen.

Figuren nedenfor viser især sagsniveauet og det menneskelige niveau. Den viser ikke, at myndigheden overtager menneskets indre. Den viser, at myndighedens eksisterende sagsforståelse kan indsnævre borgerens position i sagen, og at denne proces kan belaste menneskets orientering og handlekraft.

Figur 4. Myndighedskontakt på to niveauer. Venstre side viser borgerens position i sagen. Højre side viser, hvordan processen kan mærkes i mennesket.

Det kan vise sig ved, at borgerens forklaringer beskrives som konflikt, indsigelser beskrives som manglende samarbejde, og behov for dokumentation beskrives som mistillid.

Borgerens oplysninger findes måske stadig i akterne, men de får ikke længere reel betydning for sagens udvikling. Borgeren er omtalt, men ikke virksom i sagen.

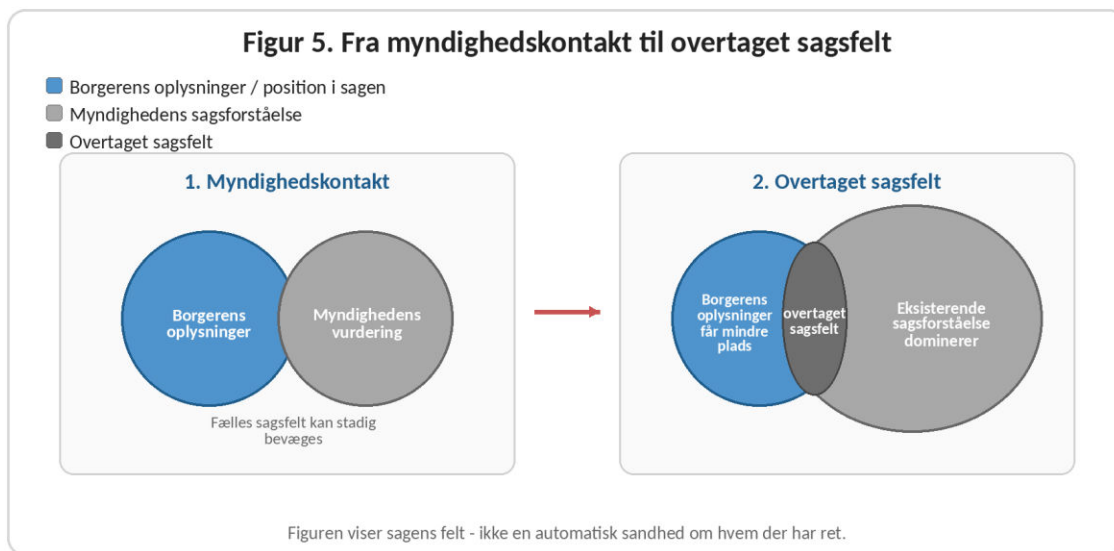
6. Systemisk afmagt: når handling ikke skaber bevægelse

Systemisk afmagt opstår, når tabet af virkning ikke kun er en enkeltstående oplevelse i ét møde, men bliver et gentaget mønster i kontakten med systemet.

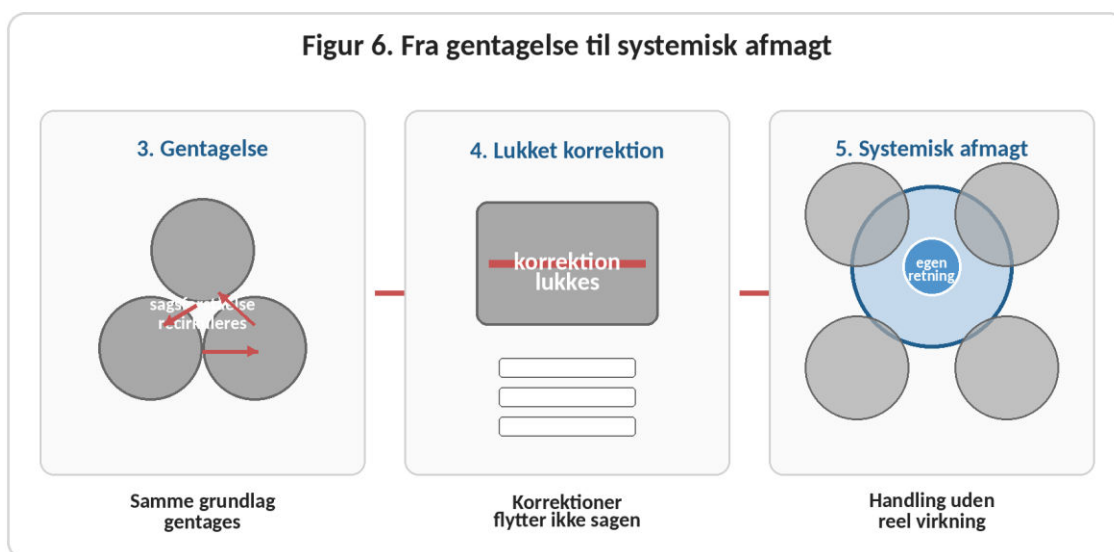
Det begynder ofte med, at myndighedens eksisterende sagsforståelse overtager feltet. Borgeren forsøger fortsat at virke: ved at forklare, dokumentere, korrigere, klage eller bede om afklaring. Men borgerens virke fører ikke til reel bevægelse.

Først mister borgeren virkning i det konkrete møde. Derefter mister borgerens oplysninger virkning i sagen. Derefter kan tidligere fortolkninger blive gentaget som grundlag for nye vurderinger. Til sidst kan fejlkorrektion føles lukket.

Systemisk afmagt kan foreligge, selv om mennesket handler vedholdende og omfattende. Begrebet bør derfor ikke forveksles med manglende initiativ, motivation eller engagement.

Figur 5. Fra myndighedskontakt til overtaget sagsfelt. Figuren viser sagens felt og ikke en automatisk sandhed om, hvem der har ret.

Figur 6. Fra gentagelse til systemisk afmagt. Når korrektion ikke skaber bevægelse, kan handling miste sin virkning.

Afmagten opstår altså ikke nødvendigvis, fordi mennesket holder op med at handle. Den kan opstå, fordi handlingerne lukkes inde i et system, hvor de ikke får reel konsekvens.

Det er forskellen mellem at gøre meget og at få virkning.

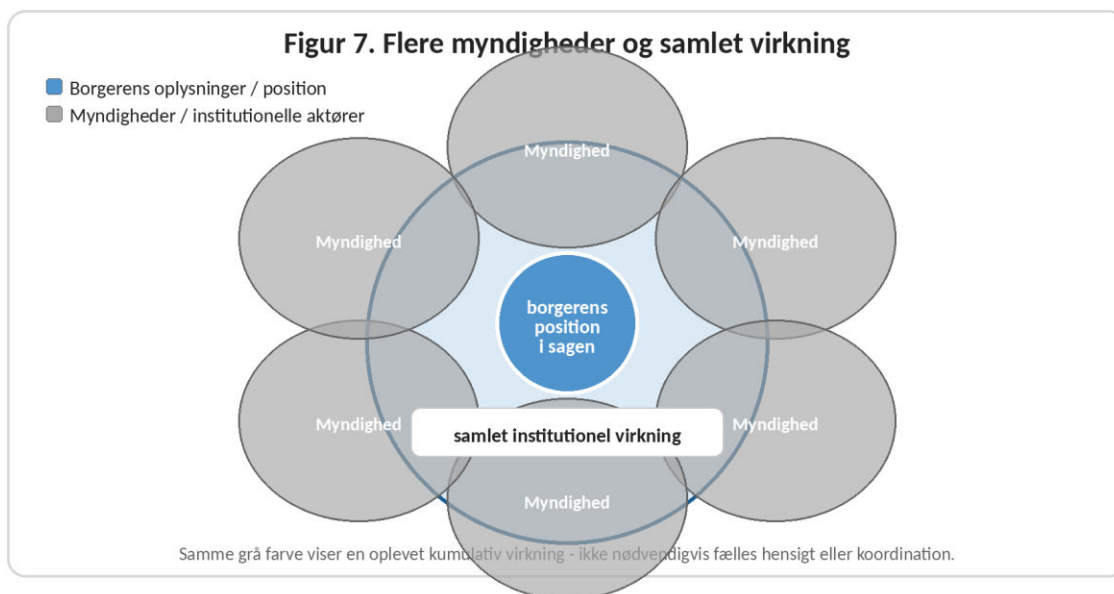
7. Når flere myndigheder skaber samme samlede virkning

Den mest belastende form for tab af virkning kan opstå, når borgeren ikke kun møder problemet hos én myndighed, men hos flere myndigheder, instanser eller professionelle systemer samtidig eller efter hinanden.

Det kan være kommune, tilsyn, klageinstans, politi, sundhedssystem, skole, familieafdeling, jobcenter eller andre institutionelle aktører.

Hver myndighed kan fremstå som en selvstændig aktør. Men for borgeren kan virkningen opleves samlet, hvis flere instanser gentager, bekræfter eller viderefører samme sagsforståelse uden reel prøvelse af borgerens indsigelser.

I figuren har myndighederne samme farve. Det betyder ikke nødvendigvis, at de har fælles hensigt, formel koordination eller bevidst manipulation. Farven viser kun den samlede virkning, sådan den kan opleves af borgeren.

Figur 7. Flere myndigheder og samlet virkning. Samme farve viser en oplevet kumulativ virkning, ikke nødvendigvis fælles hensigt eller koordination.

8. Når korrektion lukkes i systemet

Når flere institutionelle aktører fastholder, gentager eller legitimerer en bestemt sagsforståelse, som borgeren ikke kan få korrigeret, kan der opstå en gaslighting-lignende virkning.

I mere faglige sammenhænge kan dette beskrives som institutionel korrektionslukning med gaslighting-lignende virkninger. I denne artikel bruges betegnelsen som et pædagogisk og oplevelsesbeskrivende begreb. Det er ikke en juridisk kategori og ikke i sig selv dokumentation for intention.

I denne artikel anvendes betegnelsen kun om gentagne mønstre, hvor flere af følgende forhold er til stede: borgerens relevante oplysninger mister virkning, korrektioner omfortolkes eller afvises, tidligere fortolkninger gentages uden selvstændig prøvelse, fejlkorrektion lukkes, og borgerens reaktion på processen bruges som forklaring på problemet.

Det er ikke det samme som almindelig uenighed. Det er heller ikke det samme som en enkelt fejl, et afslag eller en dårlig begrundelse. Det særlige er mønstret, gentagelsen og den lukkede mulighed for korrektion.

"Jeg kommer ikke videre, fordi alle læser mig gennem det samme filter."

"Jeg kan ikke få fejlen prøvet, fordi fejlen allerede er blevet til sagens udgangspunkt."

"Jo mere jeg forsøger at forklare, desto mere bliver min forklaring brugt imod mig."

"Jeg mister ikke kun sagen. Jeg mister adgangen til at få mine oplysninger taget alvorligt."

9. Resonans som vej tilbage

Hvis tab af virkning er problemet, er resonans en del af løsningen.

Det betyder ikke, at myndigheder skal give borgeren ret i alt. Det betyder, at myndigheden skal genåbne det felt, hvor borgerens relevante oplysninger, indsigelser og erfaringer faktisk kan få betydning.

Et resonant myndighedsmøde er ikke et møde, hvor borgeren nødvendigvis får ret. Det er et møde, hvor borgerens relevante oplysninger kan ændre sagens forståelse, og hvor myndigheden synligt redegør for, hvad oplysningerne har ændret, eller hvorfor de ikke har gjort det.

Når resonansen genoprettes, får borgeren ikke bare en stemme. Borgeren får virkning. Det er forskellen på at blive registreret og at blive mødt. Det er forskellen på at blive omtalt og at blive forstået.

Spørgsmål der kan åbne feltet igen

Hvilke oplysninger er bestridt? Hvordan er de efterprøvet? Hvad har borgerens dokumentation konkret ændret? Hvis dokumentationen ikke har ændret sagen, hvorfor har den så ikke det? Er tidligere oplysninger gentaget uden selvstændig prøvelse? Hvem har ansvar for korrektion og videre forløb?

Resonans er ikke i sig selv en juridisk regel. Men resonans kan forstås som en menneskelig og administrativ kvalitet, der understøtter retssikkerhedens konkrete garantier: reel partshøring, forsvarlig sagsoplysning, begrundelse og mulighed for korrektion.

Når en myndighed ikke kan lade sig korrigere af relevante oplysninger, svækkes ikke kun relationen til borgeren. Selve sagens oplysningsgrundlag kan også blive svækket.

Afslutning

Resonans er det felt, hvor mennesker kan mødes uden at udslette hinanden.

Tab af virkning opstår, når dette felt ikke længere kan bevæges af det, mennesket bringer ind i det.

I almindelige relationer kan det skabe smerte, misforståelse og afmagt. I mødet med myndigheder kan det også skabe retssikkerhedsmæssig skade.

Når tab af virkning gentages i myndighedskontakten, kan det udvikle sig til systemisk afmagt. Borgeren handler stadig, men handlingerne får ikke længere reel konsekvens. Borgeren kommunikerer stadig, men kommunikationen ændrer ikke sagens forståelse. Borgeren dokumenterer stadig, men dokumentationen sætter ikke synlige spor.

Det centrale er derfor ikke kun, om borgeren får lov til at sige noget.

Det centrale er, om det sagte kan få virkning.

At blive hørt er ikke det samme som at få virkning.

Et menneske kan bevare grundlaget for sine oplysninger, men miste den institutionelle adgang til at få dem selvstændigt prøvet og tillagt relevant betydning.

Af Ole Bakkestrøm, BA Pæd.